

1915 – 1976

*Күннүүн сьрсар хоһооннордоох,
о5о суруйааччыта
Константин Николаевич
Дьячковскай - Туйаарыскай*

Олобун туһунан

Суруйааччы Константин Николаевич
Дьячковской 1915 с. бэс ыйын 5 күнүгэр Амма
улууһугар Сулбаччы нэһилиэгэр дьаданы
ыалга төрөөбүт

Суруйааччы төрөөбүт сирэ Чыаппаан Сапыйата алаас

Константин 3 ийэбэ, 3 абаба итиллэн сүһүөбэр турар. Олобун үгүс өттүн Мэнэ улууһун I Мэлдьэхси нэһилиэгэр Хорообукка олорбута. Ол иһин бу сири төрөөбүт дойдутунан аабара.

*Тобус саастаабыттан үөскээбит-итиллибит сирэ-дойдута –
Мэнэ-Хангалас оройуона, Мэлдьэхси нэһилиэгэ (Хорообут).
Уулаахха олорбут өтөхтөрө*

15 сааһыгар Абажа оскуолатыгар 4-с кылааһы бүтэрэр.

Онтон Бүтэйдээх оскуолатыгар үөрэнэ кэлэр. Поэт бу сыллары саамай үчүгэй сыллар диэн ахтара үһү. Ол үөрэнэр кэмигэр нуучча тылын уонна литературатын учуутала А.Ф. Трубачев тэрийбит литературнай куруһуогар дьарыктаммыт. Куруһуок чилиэннэрэ бары хос аат ылыммыттар. Константин бастаан “күөрэгэй” дэнэрим дуу диэн баран, күөрэгэйи туйаарарынан солбуйан Туйаарыскай диэн буолбут.

Оскуола кэннэ культурнай-сырдатар үлэнэн дьарыктаммыт, оройуон уонна өрөспүүбүлүкэ хаһыаттарыгар үлэлээбит.

Оболорго аналлаах бастакы хоһоонноро 1936 сыллаахха «Бэлэм буол» хаһыакка бэчээттэммиттэрэ уонна тута биһирэбили ылбыттара.

**Маннайгы кинигэтэ
«Мутукча» 1953 с.
Саха сиринээби
кинигэ
издательствотыгар
бэчээттэнэн
тахсыбыта**

Поэт 40 сүл устата наар кырачааннарга эрэ анаан энин эгэлгэ хоһооннору остуоруйалары, үгэлэри, таабырыннары, чабырбахтары, поэмалары, олонхо—остуоруйаны суруйбута. Кинигэлэрэ поэт дууһатыныны чап—чараастар, уян дууһалаах поэт буоларын кини кинигэлэрин да ааттара туоһулууллар: «Чээн», «Тыллаах чыычаах», «Чэччи», «Току – току ньээм – ньээм», «Ийэм күөрчэбэ», «Оһоойук» у.д.а.

Мань таһьнан Туйаарьскай талааннаах тылбаасчьт
быһыытынан эмиэ биллэр.

Кини нуучча биллиилээх суруйааччыларын
С.Маршагы, К.Чуковскайы, А.Бартону, С.Михалкову
сахалыы сангардан кырачаан аабааччыларга
үчүгэй бэлэби онорбута.

Обо библиотекатыгар баар кинигэлэр:

Ханна да барыым,
Түүн-күнүс олоруум —
Миигиттэн арахсыбат
Биир дыкти доборум.

Арыт кэпсээн,
Арыт ыллаан,
Мунаарбыппын
Этэн биэрэр.
Мунчаарбыппын
Сэргэхситэр.

Кини аата —
Кинигэ.

23

Сайынныны таптаан,
Сайылыгы хайбаан, —
Арабас төбөлөөх
Алтан окко ыллаан.

Току-току,
Ньээм-ньээм!
Токуй-токуй,
Ньээм-ньээм!

Сибэкилии сылдьан,
Сирэм күүхэ сытан,
Чуобуһан олорон,
Чугдаарыта туйун.

Току-току,
Ньээм-ньээм!
Токуй-токуй,
Ньээм-ньээм!

Току-току,
Ньээм-ньээм!

**Константин
Туйаарыскай
оболорго сүбэлэрэ**

**Мин тѳа оркуолатын 6-с
кылааһынан үөрэхтэн
уурайбытым. Салгыы
үөрэнэр кыах суоҕа.
Дьэнкир бэйэм ыраас
баҕабынан үөрэммэтэхпин
ситиһэ сатаабытым.
Кинигэни элбэхтик
аахпытым, классиктары
эккирэтэ сылдьан
сүннүүнэн эдэр сааспар
ааһыталаабытым.**

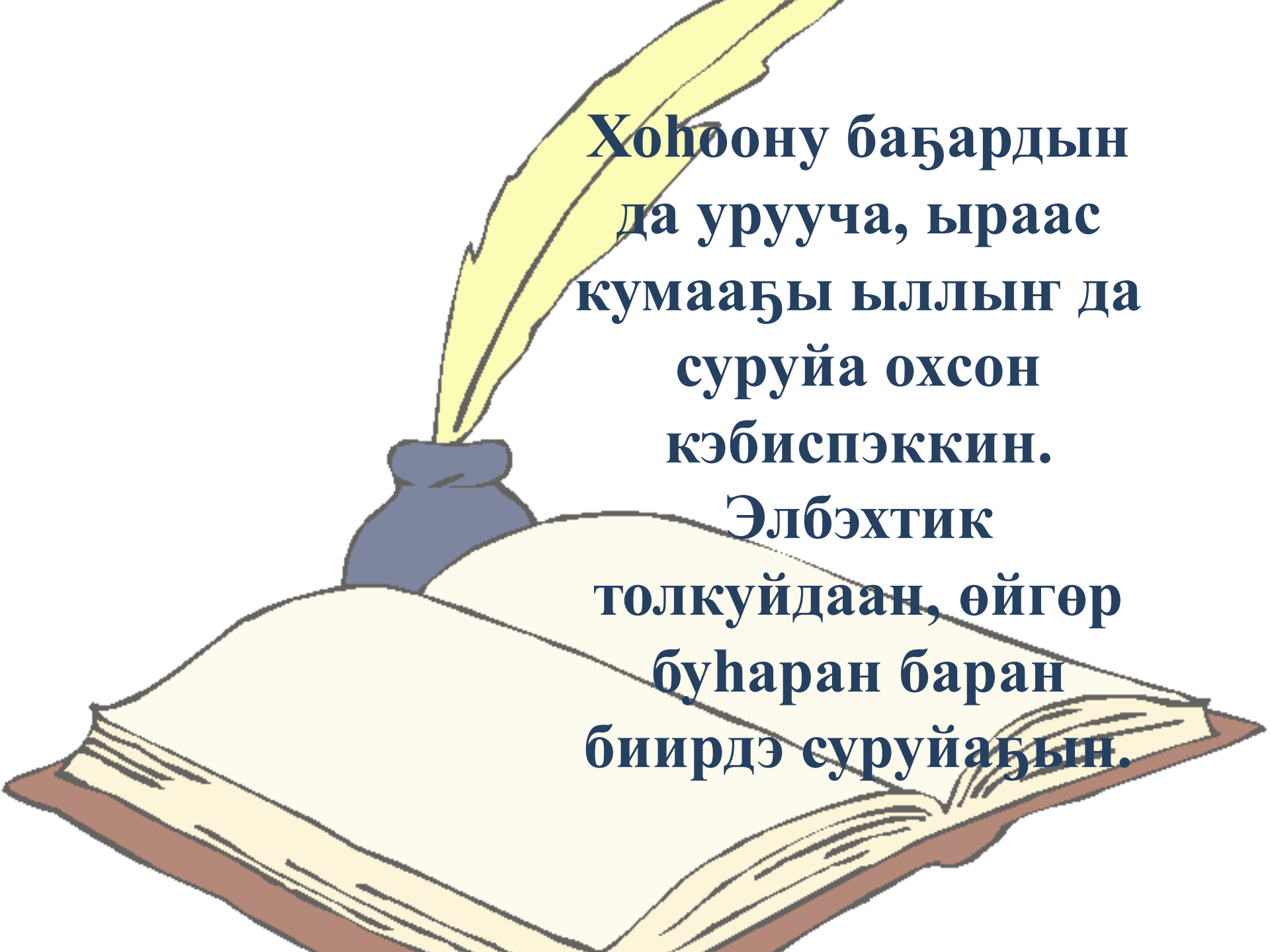

**Оччолорго сахалыы
тылынан туох
тахсарын бири да
көтүппэккэ
ааҕарым.
Ол билиибин-
көрүүбүн кэнэтэрбэр
улаханнык
туһалаабыта.**

**Төрөөбүт ийэ тылбыт саппааһын
диригиник билии, итиэннэ, тыл
сокуоннарынан
(грамматикатыгар) сөп
түбэһиннэрэн тылы сатаан
имитэн-хомутан туттуу эбит.**

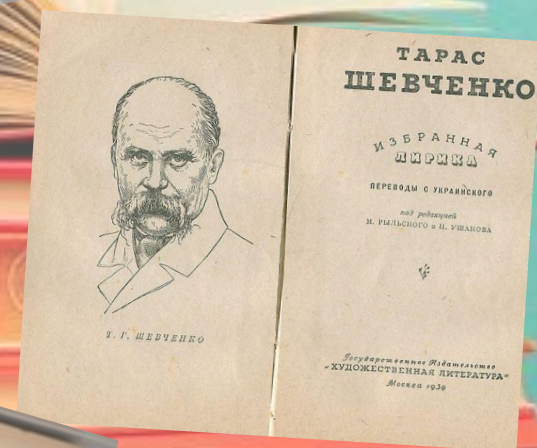

An illustration featuring a blue inkwell with a yellow quill pen resting on its rim. Below the inkwell is an open book with yellow pages and a brown cover. The text is overlaid on the right side of the image.

**Хоноону баџардын
да урууча, ыраас
кумааџы ыллын да
суруйа охсон
кэбиспэкин.**

**Элбэхтик
толкуйдаан, өйгөр
буһаран баран
биирдэ суруйаџын.**

Бэрт элбэхтик Пушкин, Лермонтов, Тарас Шевченко, Салтыков-Щедрин айымньыларын аабарым

**Биллиилээх дьон
Константин Туйаарыскай
туһунан этиилэрэ**

Иван Михайлович
Гоголев - Кындыл

Көстөкүүн Туйаарыскайга
“Бүтэйдээхтэн Көстөкүүн,
Бүтүн Саха сиригэр
Өрүкүйэн көстөбүн
Үбүлүөйүн күнүгэр.
Детсадтарга кырачаан
Оҕо ыллыыр айхаллаан:
“Току-току ньээм-ньээм
Туйаарыскай дьээдьэ чээн!”

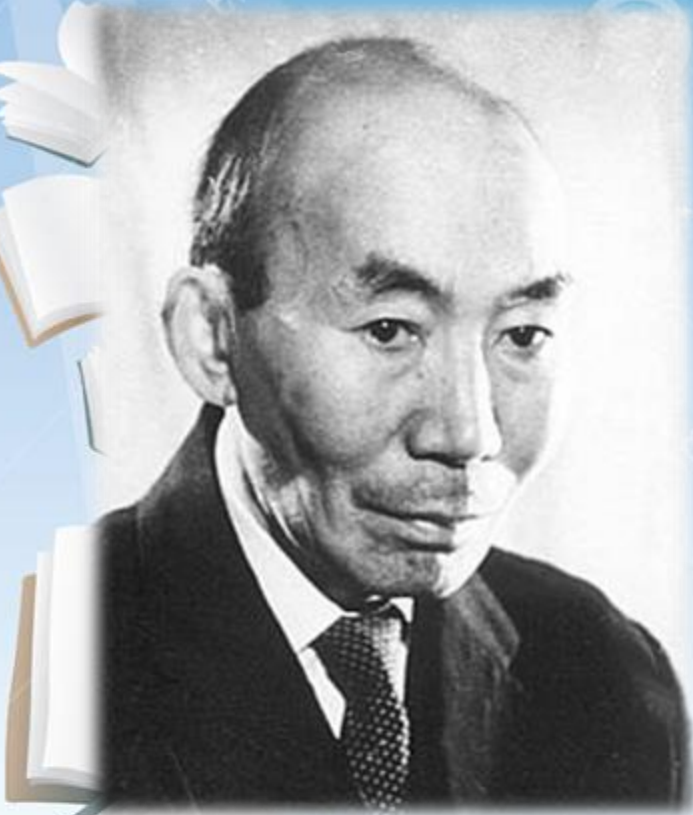
Күнү кытта көтүспүт,
Үтүө дьоннуун үөрдүспүт
Ааттаах киһи эн куруук
Айа, ыллыы олорууй.
Бизс уоннун да туолларгын
“Мутукчалыы” чэчирээ,
Талааннынан сыл ахсын
“Таас симэхтии” дьиримнээ.

Иван Гоголев

**Константин Туйаарыскай
поэт быһыытынан биир
сүрү уратыта – кини
олобу кыра оҕо
харабынан көрөрө, кыра
оҕо өйүнэн өйдүүрү
буолар. Атыннык эттэххэ,
кини дьиннээх оҕо поэта,
оҕо суруйааччыта**

**Владимир Михайлович
Новиков –
Күннүк Уурастыырап**

... дьаныардаах үлэнэн,
бэйэтин дьобурун
сайыннаран биллиилээх
поэт буолла. Талаан
халлаантан түспэт. Олус
таптаан, умсугуйан,
бэйэни харыстаммат
үлүскэн үлэттэн эрэ
үөскүүр эбээт!

Гавриил Григорьевич
Вешников –
Баал Хабырыыс

Хойгутун дабаны, сахалыгы тылынан оҕо поэзиятын туһунан суруйдахтарына, Константин Туйаарыскай аатын биир бастакынан ахтыахтара, ученайдар кини айымньыларынан научнай үлэлэри да суруйуохтара.

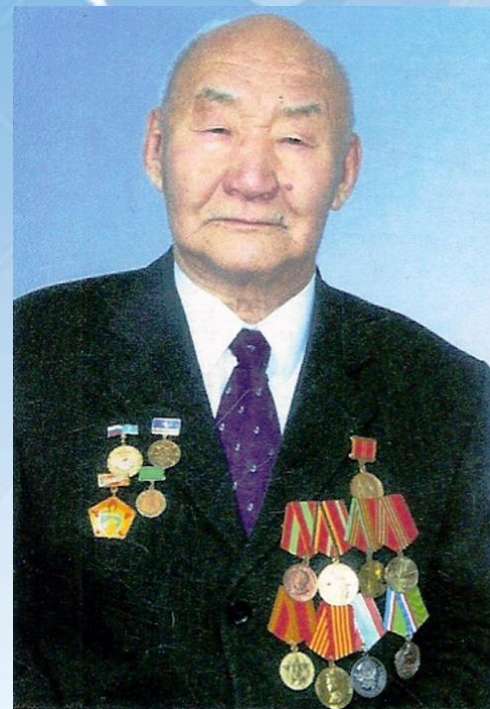
Семен Титович Руфов

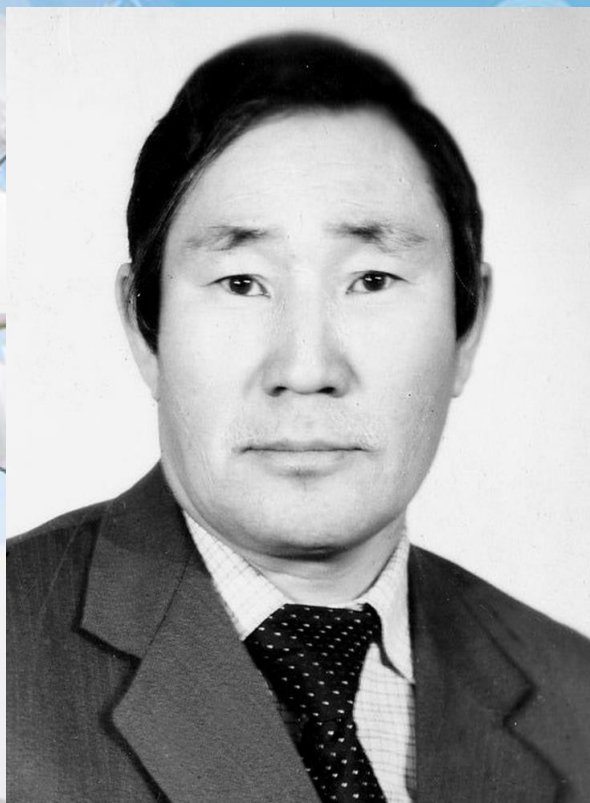
Петр Денисович
Аввакумов

Аччыгый оболору эрэ санаан
дьоһуннаахтык айар
суруйааччы даҕаны саха
литературатыгар, кырдьыгы
баран эттэххэ, соботох поэт
Константин Туйаарыскай.
Кини бары айымньы-
ларынан, ол аата
талаанынан, дьингнээх обо
суруйааччыта.

**Көстөкүүн Туйаарыскай
оҕо суруйааччыта диэн бар
дьон, ааҕааччылар били-
ниэхтэригэр диэри бэрт
уһун, улахан эриирдээх
суолу ааспыта.**

**Иннокентий
Михайлович Сосин**

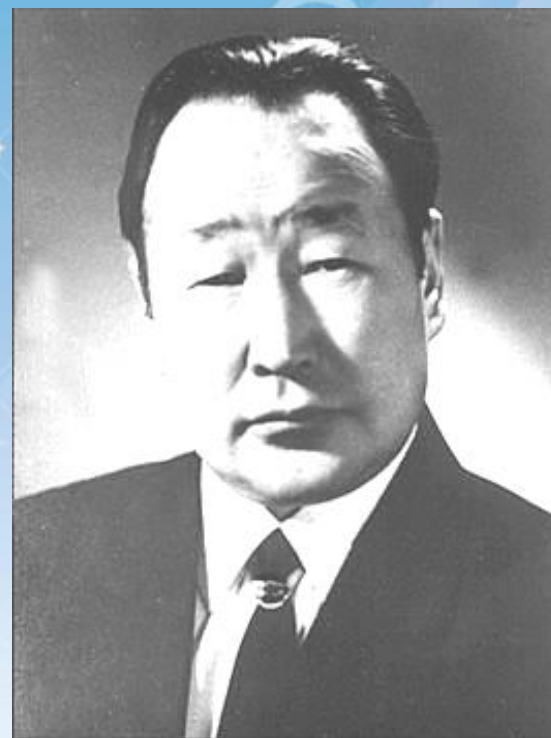

**К.Н. Дьячковской-Константин
Туйаарыскай айан хаалларбыт
айымньылар суруйааччы
быһыытынан өлбөт-сүппэт
олобун салгыыллар, ол кини –
дьоло.**

**Василий Васильевич
Скрябин - Идэлги**

Константин Туйаарыскай
геройдара – бары олохтон
ылыллыбыт, тыыннаах
геройдар. Кинилэри
аабааччы таптыыр,
кинилэр курдук буолуон
бабарар. Итиннэ поэт олобу
кытта ыкса сибээһэ
арылхайдык көстөр.

Иван Егорович
Федосеев -Доосо

Дора Егоровна
Васильева

К. Туйаарыскай, ити бэйэтин хоһооннорун курдук нарын-намчы дууһалааба, оболуу үөрэ-көтө сылдыар майгылааба.

Обо тапталлаах поэта

К. Туйаарыскай айбыт хоһоонноро кэнэбэски да көлүөнэбэ дирин эстетическэй дуоһуйууну биэрэ туруохтара

**К. Туйаарыскай – оҕо
идэтийбит суруйааччыта.
Кини оҕо өйүн-санаатын
мындырдык билэр уонна
онуоха эбии кырачаан-
нары күллэрэр, үөрдэр
уонна “тарбыыр”, өрө
күүрдэр гына көрү-
дүөстүк, тэбэнэттээхтик
суруйары кыайа тутар.**

**Михаил Спиридонович
Иванов –
Багдарыын Сүлбэ**

Миннийбит хоооннор

*Амыдайым К.Н. Дьячковской-
Туйаарыскай кэриэһигэр*

Обо сааһым тойуксутун

Отоннуур “Оҥоойугун”

Хоооннорун сөбүлүүбүн,

Миннийбитин сөбүбүн.

Ахтар-саныыр “Алаһам”

Сыһытыгар киирэбин.

Ыллыы-ыллыы ньээм отун

Үүт сүмэтин иһэбин.

Ынах хомуйа сүүрэбин.

Ньирэй ото үргүүбүн.

Сөрүүн сиргэ, үгэххэ

Күүтэр “Ийэм күүрчэбэ”.

Киэһэлик сөрүүн түһүүтэ

Үчүгэйиэн тэлгэһэ!

Хойдор “Мутукча” сыта,

Тахсабыт бары “Чэччийэ”.

Тумуһах тыа кэтэбиттэн

Тахсан иһэр самолет.

“Айанныт” тиэрэ түһэн

Сэһэргэһэ истэбэ...

Обо сааһым тойуксутун

Миннийбит хоооннорун,

“Аһам алгыһын” курдук

Мин ылыммыт эбиппин.

**Константин Ильич
Сосин**

*Минадора Виссарионовна,
Илья Третьяковтар*

*Виссарион Виссарионович,
кэргэнэ Лиза, уоллара*

*Айсена Терентьева,
Хабаровскайдаагы медицинскэй
университет 3 кууруһун студена*

*Константин Виссарионович,
кэргэнэ Айтилина, уоллара*

Третьяковтар

Поэт, тылбаасчыт,
суруналыыс Константин
Николаевич Дьячковскай-
Туйаарыскай – ССРС
Суруйааччыларын
сойууһун чилиэнэ,
Саха АССР культуратын
үтүөлээх үлэһитэ,
Мэнэ Ханалас оройуонун
бочуоттаах олохтооҕо этэ.
1976 с. өлбүтэ.
Кини олоһун оҕолоро,
сиэннэрэ, хос сиэннэрэ
салгыыллар.

Видеоролигы онордулар:
Сотникова С.А. – Төнүлү орто оскулатын педагог-библиотекара
Петрова Л.А. – Төнүлү оґо библиотекатын библиотекара

2020 сыл

